

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015

December 2015

www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581

İĞDIR İLİNİN İDARİ COĞRAFYA ANALİZİ GEOGRAPHY ANALYSIS ADMINISTRATIVE OF İĞDIR PROVINCE

Faruk KAYA*

Öz

Doğu Anadolu Bölgesinin Erzurum-Kars Bölümü sınırları içinde yer alan Iğdır ili 39'-41' kuzey enlemleri ile 43'-45' doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin kuzey ve kuzeydoğusunda Aras Nehri ve (nehir yatağı boyunca uzanan) Ermenistan, doğu ve güneydoğusunda Nahcivan ve İran, güneyinde Ağrı ili, batı ve kuzeybatısında ise Kars ili yer almaktadır. Yüzölçümü 3.664 km² olan Iğdır, Kars iline bağlı bir ilçe iken, sosyoekonomik ve coğrafi özellikleri dikkate alınarak, 1992 yılında Türkiye'nin 76. ili statüsü kazanmıştır. Iğdır İli bu yüzölçümü ile ülkemiz topraklarının yaklaşık % 0,47'lik bölümünü kaplamakta olup, yüzölçümü büyüklüğü itibarıyla Türkiye'deki iller arasında 76. sırada yer almaktadır. Diğer taraftan yüzölçümü itibarıyla dahil olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki 15 il içinde en son sırada yer alan Iğdır bölgenin de en küçük yüzölçümlü ilidir. Nüfusu bakımından (192.056 kişi) ülkemizde 73. sırada yer alan Iğdır, Türkiye nüfusunun ancak % 0,25'ine sahiptir. İdari olarak Merkez İlçe haricinde üç ilçenin (Tuzluca, Aralık ve Karakoyunlu) yer aldığı ilde 161 köy idari alanı ve 7 kentsel idari alan (1'i Iğdır Merkez İlçe, 3'ü ilçe merkezlerinde, 3'ü de beldeler olmak üzere) bulunmaktadır.

Coğrafya ilmini yakından ilgilendiren mülki idare, insanı ve mekânı doğrudan ilgilendiren bir konudur. Türkiye'nin mülki idare bölünüş sistematiğine göre ülkemizin en büyük idari bölgelerini iller oluşturmaktadır. Kapladığı alan itibarıyla ülkemizin en küçük illerinden biri olan Iğdır ilinin mülki idari bölünüşünü oluşturan birimlerinin analizinin yapılması ilin idari coğrafyasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Iğdır'ın özellikle idari coğrafya açısından araştırılmasını konu edinen bu çalışma ile öncelikle Iğdır ilinin mülki yönetim alanlarının ülke ve bölge idari bölünüş sistematiği içindeki yerleri, iç yapılanmaları ve kuruluşları üzerinde durulmuştur. Ayrıca mülki yönetim alanları üzerinde gerçekleştirilen statü değişiklikleri ve diğer düzenlemelerin gerekçeleri üzerinde tahliller yapılarak tarihi süreç içerisinde ele alınmış olup, İlin günümüzdeki idari bölünüş yapısı, kentsel idari alanları ve köy idari alanları da idari coğrafya yönünden ayrıntılı olarak incelenmiştir. Türkiye'nin doğu sınırda yer alan ve serhat illerinden biri olan Iğdır ilinin idari coğrafya analizi olarak ele alınan bu çalışmanın da bu alanda başlayan diğer çalışmalar gibi ülkemizin daha iyi tanınmasına katkıda bulunacağı en büyük beklentimizdir.

Anahtar Kelimeler: İdari Bölünüş, Kentsel İdari Alan, Kırsal İdari Alan, İdari Coğrafya, Iğdır.

Abstract

Being located within the boundaries of Erzurum-Kars Section of the Eastern Anatolia Region, Iğdır province is between the northern latitudes of 39'-41' and the eastern longitudes of 43'-45'. The province neighbors River Aras (extending along the river bed) and Armenia in the north and northeast, Nahcivan and Iran in the east and southeast, Ağrı province in the south, and Kars province in the west and northwest. Having a surface area of 3.664 km², Iğdır used to be a district of Kars and then became the 76th province of Turkey in 1992 due to its socioeconomic and geographical features. With this surface area, Iğdır province covers approximately 0,47% of our country's land and is the 76th among the provinces in Turkey in terms of surface area size. On the other hand, the city which ranks last among 15 provinces in the Eastern Anatolia Region by its surface area is a province with the smallest surface area in the region. Being the 73rd in our country in terms of population (192.056 people), Iğdır has only 0,25% of the Turkish population. The province that administratively holds three districts (Tuzluca, Aralık and Karakoyunlu) apart from the Central District has 161 rural administrative areas and 7 urban administrative areas (1 in the Central District of Iğdır, 3 in district centers and 3 in towns).

Civil administration is directly related with the science of geography, as well as people and space. According to the civil administrative division systematic of Turkey, provinces constitute the largest administrative regions of our country. Analyzing the units that constitute the civil administrative divisions of Iğdır province, which is among the smallest provinces of our country by its surface area, will enable us to understand the administrative geography of the province much better. Investigating Iğdır especially in terms of administrative geography, this study primarily approaches the place of civil administration areas of Iğdır province within the administrative division systematic of the country and the region, as well as their internal structuring and foundation. The study also analyzes the reasons for status changes in civil administration areas and other regulations within the historical process, and examines the present administrative division structure, urban administrative areas and rural administrative areas of the province in terms of geography in detail. Being approached as the administrative geographical analysis of Iğdır province, which is located on the eastern border of Turkey and is one of the border provinces; this study is highly expected to contribute to introducing our country better just like other relevant studies.

Keywords: Administrative Division, Urban Administrative Area, Rural Administrative Area, Administrative Geography, Iğdır.

1.GİRİŞ

Uluslararası platformlarda siyasî nitelik taşıyan, devletlerin egemenlikleri altındaki ülke arazilerinin yönetimiyle ilgili esasları coğrafi ortamla ilişkili olarak ele alan sosyoekonomik coğrafya dalı idarî coğrafyadır (Özcağlar, 2005: 3). İdari coğrafya merkezi bir egemen gücün denetim ve yönetimi altında, ulusal-

* Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD., fkaya1969@yahoo.com

uluslararası ilişkiler ve jeopolitik potansiyellere dayalı olarak örgütlenmiş, merkezi idareye tâbi olmakla birlikte kendi içinde idarî özerklik ve yerleşmeler kademelenmesi gösterebilen alt siyasal-yönetmel yapılanmaların belirli ve tanımlı bir bölge üzerindeki mekânsal yansımaları olarak ifade edilmektedir (Özcan, 2005:75). İdari Coğrafya, ülkelerin idari bölümlerinin fiziki, beşeri ve ekonomik şartlara uyumlu olup olmadığını ortaya koymakta ve bu yönde yapılacak planlamalara yön vermektedir (Özcağlar, 2005: 3).

Bilimsel anlamda “yönetim” sözcüğü fonksiyonel ve organik olmak üzere iki anlam ifade eder. Fonksiyonel anlamda kamu hizmetlerinin yönetim faaliyetleri anlaşılır. Organik anlamda ise yönetme hizmeti ile kamu kurumu anlaşılmaktadır. Bu açıdan yönetim biliminin konusu, kamu hizmetlerinin yönetimi ile görevli, kamu kurumu olarak tanımlanan kamu yönetiminin incelenmesi ile ilgilidir (Tortop-İspir-Aykaç, 1999:8). Bu tanımdan hareketle yönetim konusuna idari coğrafya açısından bakılacak olursa, ülke arazisinin yasalara bağlı kalarak sistemli bir şekilde kontrol altında tutulması, ülkedeki toplum hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi ve denetlenmesiyle ilgili faaliyetlerin bütünü idarî (yönetmel) faaliyet kapsamındadır. Ülke alanları içindeki her türlü idarî faaliyetin coğrafi şartlara olan bağımlılığının ortaya çıkarılması gündeme geldiğinde, idari coğrafya devreye girmektedir (Özcağlar,2005:2).

Coğrafyanın salt bilim karakterli dalları yanında eşit şartlarda yer almasa bile idari coğrafyanın memleketi idare edenlere maliye ve iktisatçılara, sanayi ve ticaretle uğraşanlara özetle memleketi yakından tanımak isteyenlere bilgi vermek suretiyle büyük faydalar sağlayacağı unutulmamalıdır. Hatta idari coğrafyanın sağladığı bilgilerin yalnız pratikte kalmayıp, bilimsel özellikler taşıdığı da söylenebilir. Ayrıca idari coğrafya devletin yönetim yapısı gereği ülke topraklarında yapılmış veya yapılacak idari düzenlemelerin ve doğal coğrafya koşullarının sosyoekonomik yapıya uygun olup olmadığını araştırarak bu yönde yapılacak planlamalara da yön vermektedir (Darkot,1961: 1). Coğrafyanın bu dalında yeryüzünde siyasal birimler meydana getiren devletler, idari bölümleri bakımından incelenir. Bu araştırma muhtelif siyasal birimleri karşılaştırmak şeklinde yapılabilir (Koday ve Erhan, 2008: 232). Ülkemizdeki en büyük idari taksimat olan illerin (vilayetler) tek tek ele alınarak incelenmesi ülkemizin idari coğrafyasının daha iyi anlaşılmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de 1989’a kadar 67 olan il sayısı ihtiyaçtan doğan yeni düzenlemelerle 1999’a kadar geçen 10 yıllık sürede 81’e çıkartılmıştır. Yeni kurulan illerle ilgili TBMM’ne sunulan kanun tekliflerinde genellikle ilçelerin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya şartları ve özellikleri bakımından bağlı buldukları illerle olan ilişkilerinde kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir biçimde sağlanamadığı ifadesi yer almaktadır. Buna göre, Türkiye’de 1924-2008 yılları arasında mülki idare taksimatı üzerinde yapılan tüm değişiklik ve düzenlemeler yasalardan anlaşıldığı şekliyle; belirgin bir gelişmişlik ve yeterlilik derecesine sahip olan merkezi yerleşmenin idari bağıllığın olduğu merkezle ilişkilerinin kopuk olması, idare edilemez durumdaki kamu hizmetlerinin daha nitelikli ve daha hızlı bir şekilde yürütülebilmesi, güvenlik kuvvetlerinin daha organize ve daha etkili olabilmesi, bölgesel kalkınmanın topyekün sağlanabilmesi, göçlerin önlenmesi, doğal afetlere karşı gerekli tedbirlerin alınması ve benzeri olağan üstü durumlarda en kısa sürede gerekli desteğin sağlanabilmesi için gerekli olan merkezi teşkilatların kurulabilmesi, ...vb. gerekçelere bağlanmıştır (Aydoğar, 2004: 22-26). Dolayısıyla Türkiye’deki mülki idare alanlarının belirlenmesinde oluşum bakımından iki temel kıstas dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki söz konusu alana kazandırılacak idari teşkilatın (il, ilçe, bucak) ne olacağının bilinmesi /istenmesi, ikincisi ise yasalar gereği buna siyasal bir lütuf ya da yatırım aracı olarak karar verilmesidir (Karagel, 2010: 71).

2. ARAŞTIRMA SAHASI

Araştırma sahasını oluşturan Iğdır İli; ülkemizin doğusunda Doğu Anadolu Bölgesi’nin en doğu ucunda Erzurum-Kars Bölümü sınırları içinde yer almaktadır. Matematik konum olarak yaklaşık 39°-41’ kuzey enlemleri ile 43°-45’ doğu boylamları arasında yer alan ilin yüzölçümü 3.664 km²’dir. Iğdır İli bu yüzölçümü ile ülkemiz topraklarının yaklaşık % 0,47’lik bölümünü kaplamakta olup, yüzölçümü büyüklüğü itibariyle Türkiye’deki iller arasında 76. sırada yer almaktadır. Diğer taraftan yüzölçümü itibariyle dahil olduğu Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki 15 il içinde en son sırada yer alan Iğdır, bölgenin de en küçük yüzölçümlü ilidir (Tablo 1).

Tablo 1.Doğu Anadolu Bölgesi İllerinin Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Sıralanışı

	İl	Yüzölçümü
1	Erzurum	25.006
2	Van	20.921
3.	Malatya	12.259
4	Erzincan	11.815
5	Ağrı	11.099
6	Kars	10.193
7	Elazığ	9.383
8	Bitlis	8.294

9	Muş	8.650
10	Bingöl	8.004
11	Tunceli	7.582
12	Hakkari	7.095
13	Şırnak	7.078
14	Ardahan	4.934
15	İğdır	3.664

Kaynak: HGK.,2014 yılı il ve ilçe yüzölçümleri.

Not: HGK.'lığı tarafından hazırlanan 2014 yılı il ve ilçe yüzölçümleri, 2014 yılında üretilen 1:1.000.000 ölçekli Türkiye Mülki İdare Bölümleri Haritasından yararlanılarak hesaplanmıştır. Türkiye'nin yüzölçümü 780.043 km²olarak alınmıştır.

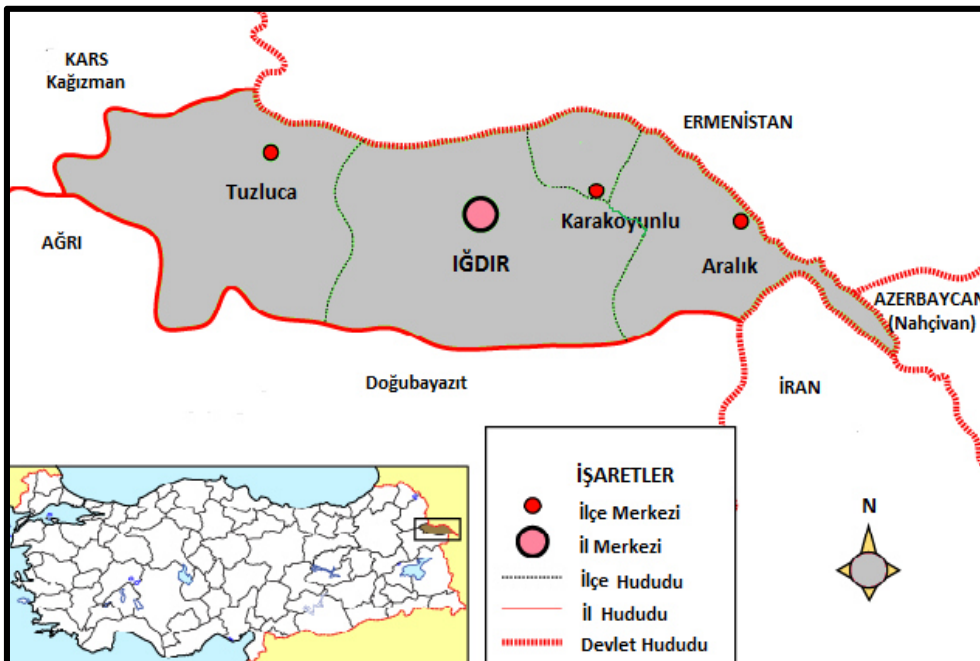
İğdır ili toprakları kuzey ve kuzeydoğuda Aras Nehri ve (nehir yatağı boyunca uzanan) Ermenistan, doğu ve güneydoğuda Nahcivan ve İran İslam Cumhuriyeti, güneyde Ağrı ili Doğubayazıt ilçesi, batıda Ağrı merkez ilçe ve kuzeyde ise Kars ili Kağızman ilçesi ile çevrilidir. Önemli bir kültür kavşağında bulunan İğdır; Ermenistan, Azerbaycan ve İran devletleri ile sınır komşusu olup bu özelliğiyle Türkiye'nin üç ülkeyle sınırı olan tek ilidir. İğdır ilçe merkezi bu üç ülkeden sadece Ermenistan ile komşudur (Tablo.2,Harita 1).

Bu sınır, kabaca doğu-batı doğrultusunda uzanan ve Doğu Torosların doğudaki uzantısı olan Karasu-Aras sıradağlarından oluşmaktadır. Bu dağlar doğuya doğru uzanırken aynı zamanda Yukarı Murat-Van Bölümü ile Erzurum-Kars Bölümü arasındaki sınırı da oluşturmaktadır. Bu dağların doğuya, Ağrı volkanına kadar devam eden uzantısı üzerinde sırasıyla Kızılca Dağı (2.887 m.), Durak Dağı (2.811 m.), Zor Dağı (3.196 m), Pamuk Dağı (2.639 m.) bulunmakta ve en doğu uçta ise Büyük Ağrı (5.137 m.) ve Küçük Ağrı (3.896 m.) volkanik dağları yükselmektedir. İğdır'ın batısında Aras Irmağı'na katılan Gaziler Deresi'nin batı bölümü, Kars ili Kağızman ilçesi ile olan sınırını oluştururken kuzeybatısında da yine Kars ilinin Digor İlçesi bulunmaktadır. İğdır ili tamamen Aras Nehri'nin havzası içerisinde yer almaktadır. Tuzluca çevresinde bazaltik ve kahverengi topraklar geniş yayılım alanına sahipken, İğdır Ovası'nda alüvyonlu topraklar, Doğu İğdır Ovası ve Dil Ovası'nda ise tuzlu topraklar yayılım göstermektedir.

Tablo 2. İğdır İlinin Komşuları.

Yön	Komşu İdari Üst Birim	Komşu İdari Alt Birim
Kuzeydoğu	Ermenistan	Vagarşapat, Erivan
Doğu	Azerbaycan	Nahcivan Özerk Cumhuriyeti
Güneydoğu	İran İslam Cumhuriyeti	Maku İli
Güney	Ağrı İli	Doğubayazıt İlçesi
Batı	Ağrı İli	Merkez İlçe
Kuzey	Kars İli	Kağızman İlçesi

Kaynak: 1/ 1 250 000 Ölçekli Türkiye Mülki İdare Bölümleri Haritasından yararlanılmıştır.

Şekil 1. İğdır İli Lokasyon Haritası

Topoğrafik eğimi % 0-10° arasında değişen Iğdır'ı güneyden kuşatan dağlık kütleler; batıdan doğuya Durak Dağı (2811 m.), Zor Dağı (3196 m.), Köroğlu Tepesi (2895 m.), Pamuk Dağı (2639 m.), Büyük Ağrı Dağı (5137 m.) ve Küçük Ağrı Dağı (3896 m.) sönmüş volkanlarıdır.

Aras Nehri boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanan Iğdır Ovası; Batı Iğdır Ovası, Doğu Iğdır Ovası ve Dil Ovası'ndan oluşmaktadır. Batı ve Doğu Iğdır Ovası 832 km², Dil Ovası ise 90 km²'lik alanı kaplar. Iğdır Ovasının Türkiye-İran sınırına uzaklığı 100 km'ye yaklaşır. Genişliği 20 km kadar olan ovanın deniz seviyesinden yüksekliği güneyden kuzeye ve batıdan doğuya doğru gidildikçe azalmaktadır. Ortalama yüksekliği 850 metre civarında olan Iğdır ovasının bağıl yükseklikleri 60 metreyi aşmayan yüksek tepeleri (Kireçtepe ve Ateştepe gibi) hariç tutulursa tamamen engebesiz ve düz olduğu dikkati çekmektedir. Ova yüzeyinde ortalama eğim değerleri % 1-2° arasında değişmektedir. Ova topraklarında hakim olan formasyon bazalttır. Ancak bazaltlar üzerinde muhtelif zamanlarda farklı yerlerden taşınmak suretiyle oluşmuş alüvyal karakterli bir toprak örtüsü mevcuttur.

Iğdır İli toplamda 192.056 nüfusa sahip olup, nüfus bakımından Türkiye'deki 81 il içinde 73. sırada yer almaktadır (TÜİK,2014). İl merkezleri Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 15 il içinde ise Van (1.085.542), Malatya (769.544), Erzurum (763.320), Elazığ (568.753), Ağrı (549.435), Şırnak (488.966), Muş (411.216), Bitlis (338.023), Kars (296.466), Hakkari (276.287), Bingöl (266.019) ve Erzincan (223.633)' dan sonra 13. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin aritmetik nüfus yoğunluğu 2014 yılı rakamlarına göre 99,60 iken Iğdır İl'inde km²'ye düşen insan sayısı 52.42 kişidir. Aritmetik nüfus yoğunluğu sıralamasında Türkiye'deki 81 il içerisinde 32. sırada yer almaktadır (Tablo 3).

İl merkezini oluşturan Iğdır Kenti'nin, cumhuriyetin ilanının ardından 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 3.716 olan nüfusu (D.İ.E., 1927), 87 yılda yaklaşık olarak 23 kat büyüyerek 85.567 kişiye ulaşmıştır (TÜİK, 2014). Iğdır Kenti (2014yılı itibarıyla) Türkiye'de bulunan 81 il merkezi sıralamasında 64. sırada yer almaktadır. İl merkezi Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan 15 il içinde 9. sırada yer alan Iğdır; Kars (79.289), Şırnak (63.047), Hakkari (57.585), Bitlis (47.904), Tunceli (33.270) ve Ardahan (19.657) il merkezlerinden fazla nüfusa sahiptir (TÜİK, 2014).

Tablo 3. Iğdır ve Komşularının Yüzölçümü, Nüfus ve Nüfus Yoğunluklarının Karşılaştırılması.

İl	Yüzölçümü	Yüzölçümü Türkiye Sırası	Nüfus Miktarı	Nüfus Miktarı Türkiye Sırası	Nüfus Yoğunluğu	Nüfus Yoğunluğu Türkiye Sıralaması
Iğdır	3.664	76	192.056	73	52.41	32
Ağrı	11.099	26	549.436	39	49.50	35
Kars	10.193	28	296.488	59	29.08	46

Kaynak: 2014 (ADNKS) Nüfus Sayımı Sonuçları ve TÜİK, İstatistiklerle Türkiye, 2013:3,

Iğdır ilinde, ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Aras Nehri'nin suladığı ova, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki en önemli bitkisel üretim alanlarından biridir. Iğdır Ovası tarım için elverişli olup şeker pancarı, pamuk, karpuz, domates gibi çeşitli meyve ve sebzeler yetiştirilmektedir. Geçmişte ovada yetiştirilen dut ağacının sayısının giderek azalması, ipek böceği yetiştiriciliğini zamanla ortadan kaldırmıştır. Ovada önemini kaybeden bir diğer ürün olan çeltik ise 1970'li yıllara kadar yetiştirilmiş ama sıtma olaylarının artmasından dolayı ekimine son verilmiştir.

İklim özellikleri açısından çevresine göre bir mikro klima yöresi olan Iğdır'da çok eskiden beri pamuk tarımı ekonomik olarak yapılmaktadır. Ancak; özellikle 2000'li yıllardan sonra pamuk üretimi neredeyse sona ermiştir. Tarımı yapılan diğer bölgelerimize göre daha düşük kaliteli olan ve çiftçiye daha az gelir getiren pamuk yerine daha yüksek kazanç sağlayan şeker pancarı, meyve, sebze ve ayçiçeği yetiştirilmeye başlanmıştır.

Iğdır'ın tarımdaki potansiyeli, beraberinde tarıma dayalı sanayiye de getirmiştir. Bu anlamda Iğdır'da meyve suyu tesisleri, salça tesisi, un fabrikaları, yem fabrikası, süt ve et işleme tesisleri, bal paketleme, dondurma imalatı gibi tarıma dayalı sanayi tesisleri de gelişim göstermiştir.

3. MATERYAL VE METOT

Çalışmanın amacı Iğdır ilinin idari coğrafya analizini yapmaktır. Bu çerçevede araştırmanın giriş bölümünde öncelikle idari coğrafya ve çalışma sahası hakkında genel bilgiler verilmiş, Türkiye'deki mülki yönetim alanlarının idari coğrafya bakımından nasıl bir sistematik yapı gösterdiğinin Iğdır ili örneklemini üzerinde analizi ve Iğdır ilindeki mülki yönetim alanlarının tarihi süreç içerisinde hangi değişiklik ve düzenlemelere tabi tutulmuş olduklarının belirlenmesi başlıklarından oluşan kuramsal bir çerçeve ortaya konulmuştur. Belirlenen bu yaklaşımları konu edinen literatür taranarak detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Literatür incelemelerinden elde edilen bilgi ve bulgular araştırmanın problemi, konusu, kapsamı amaçları ve hipotezinin sınırlandırdığı şekliyle tartışma konusu edilmiştir. Araştırma metodik olarak hukuki, bölgesel, tarihsel ve idari coğrafya metodları kullanılarak şekillendirilmiştir.

İğdir'ın tarihsel ve idari gelişimi için araştırma sahası ile ilgili temel kaynakların yanı sıra resmi gazeteler ile İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü İl ve İlçe Kuruluş Tarihleri Envanterinden yararlanılmıştır. Kentel idari alanlar ve köy idari alanları ile ilgili veriler T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Ardahan-Kars-İğdir-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Çevre Düzeni Planı (2015 yılı) Açıklama Raporundan alınmıştır. Elde edilen sayısal bilgiler, istatistik değerlendirme metotları ile sistemli ve düzenli bir biçimde tablo ve şekillere aktarılmıştır. Ayrıca ilde bulunan 7 belediyenin ilgili birim yetkilileriyle mülakat yapılarak belediye sınır alanları ve mücavir alanları ile ilgili sorunlar hakkında görüş ve öneriler alınmıştır.

4. OSMANLI DÖNEMİ İDARİ DURUM

Osmanlılar ilk devlet teşkilatını düzenlerken Selçuklular ve İlhanlılardan örnek almışlardır (Yücel /Sevim,1990:307). Osmanlı Devleti'nin yönetim felsefesi ve idari yapılanması İslam-i devlet ve Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar intikal eden Türk töresine göre şekillenmiştir. I. Murat ile birlikte merkez teşkilatlanması oluşturulmaya başlanmıştır (Saydam, 1995:40-41). Osmanlı Devleti döneminde değişik süreçlerde farklı şekillerde adlandırılrsa da beş kademeli bir idari yönetim sistemi uygulanmaktaydı. Osmanlı Devletinde bu idari bölünüş sistemi Rumeli'ye geçişle birlikte 1362 yılında kurulan Rumeli ve Anadolu Beylerbeyliklerinin tanzim edilmesiyle başlamış, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar devam etmiştir (Özçağlar, 2011:113).

En büyük idari üniteyi oluşturan vilayetler (önceleri eyalet ve beylerbeyliği şeklinde adlandırılmaktaydı) Mutasarrıflıklardan (önceleri liva ve sancak şeklinde adlandırılmaktaydı), Mutasarrıflıklar Kazalardan, Kazalar Nahiyelerden, Nahiyeler ise Köylerden (Karye olarak ta adlandırılmıştır) (Tablo 4) oluşmaktaydı (Sanal, 1997: 175-176). Kanuni Sultan Süleyman zamanında imparatorluk 34 eyalet ve 377 livaya bölünmüştür (Tarcan, 1968:34). Tanzimat'ın ilk yıllarında ise Osmanlı devletinin 35 eyalet, 142 liva ve 1320 kazaya bölünmüş olduğu anlaşılmaktadır (Karal, 1998:128).

Tablo 4. Osmanlı Devleti Dönemi İdari Yapısı ve Cumhuriyet Dönemindeki Karşılığı.

Osmanlı İdari Taksimatı	Türkiye Cumhuriyeti İdari Taksimatı
Vilayet (Beylerbeyliği - Eyalet)	-
Mutasarrıflık (Sancak - Liva)	İl
Kaza	İlçe
Nahiye	Bucak (İşlevsiz)
Köy (Karye)	Köy

Kaynak: Sanal, 1997: 175-176; İçişleri Bakanlığı, 1976: 10.

Hicri 1263 yılında (Miladi 1846/1847) ilk defa yayınlanmış olan Devlet Salnamesine (Devlet Yıllığı) göre Osmanlı Devleti, Zaptiye Nezareti de dahil 40 Eyalet ve 76 livaya ayrılmıştır (Eyuboğlu, 1954:45-46; Yaman, 1940:107-108; Tarcan,1968:34). Bu idari teşkilat bünyesinde Doğu Anadolu Bölgesi'nde iki eyalet ve yedi sancak bulunmaktaydı. Bunlar: Erzurum, Bayezit (Doğubayazıt), Çıldır, Kars ve Van sancaklarından oluşan Erzurum Eyaleti ile Harput, Arapkir ve Malatya sancaklarından meydana gelen Harput Eyaleti'dir (Tönük, 1945:129-131).

Hicri 1278 yılında (Miladi 1861/1862) yani 1864 Vilayet Nizamnamesinin kabulünden 2-3 yıl öncesinde ise ülkede 27 eyalet ve 132 liva mevcuttur (Tarcan,1968:35). Bugünkü illerin coğrafi boyutunun hemen hemen Osmanlı livalarına denk geldiği noktasında bir tereddüt yok gibidir. Dolayısıyla bugünkü illerin coğrafi boyutu Osmanlı'nın vilayetleriyle örtüşmemektedir (Kartal, 2014: 292).

Osmanlı döneminde "vilayet" 1864 Nizamnamesinden önce de kullanılan bir kavramdır. 1864 Vilayet Nizamnamesinden değil ancak uygulamadan, "eyalet" ten daha büyük bir alanı ifade ettiğini anladığımız vilayet, daha önceleri küçük-büyük herhangi bir idari alan için kullanılmış bir kavramdır (Keskin, 2007:181), (Kunt,1978:28). XVI. yüzyıl ve öncesinde "beylerbeyi"nin görev bölgesi için "Beylerbeylik", genel olarak idari bölge anlamında ise "vilayet" teriminin kullanıldığı notunu düşmektedir. İncalcık'a atfen, XVI yüzyıl sonlarından itibaren vilayet adının kullanıldığı idari bölge için ise "eyalet" teriminin kullanılmaya başlandığı da ifade edilmektedir. Vilayet kavramının standart bir anlam kazanması ise 1864 Vilayet Nizamnamesiyle olmuş; bir anlamda eyaletin yerini almıştır (Kartal,2014:289-290).

Eyalet ve sancaklardan oluşan mülki bölümler 22.09.1858 tarihli "Vulati İzam ve Mütesarrıfını Kiram ve Kaymakamların ve Müdürlerin Vazifelerini Şamil Talimat" ile dört kademeye (eyalet-sancak-kaza-karye) ayrılmıştır (İçişleri Bakanlığı,1976:10). 1864'te kabul edilen Teşkil-i Vilâyet Nizamnamesi ile Anadolu'daki mülki taksimat düzeni yeniden yapılandırılmış, Eyaletlerin yerini Vilayet adı verilen idari üniteler almıştır. Bu taksimat ile ülke 16 vilayet, 36 sancak ve 16 özel statülü sancaktan teşekkül etmiştir. (Karagel, 2010: 50).

İğdir ovasında yerleşmenin kuruluş tarihi Türklere, Anadolu'nun ikinci bir anayurt olması ile sonuçlanan 1071 Malazgirt Zafer'ine hatta Şatık Hisarı adıyla çok daha eskilere dayanmaktadır. Ancak İğdir'ın halen bulunduğu yerde kurulması, oldukça yakın bir zamana rastlar (Güner,1990:143).

Sürmeli Çukuru, 1386 ile 1405 yılları arasında Timur'un egemenliği altında Türkmen Beyleri tarafından yönetilmiştir (Orkun,1955:118- 119) . Daha sonra sırasıyla Safeviler, Osmanlılar ve Rus Çarlığı yönetimi altında kaldığı bilinmektedir. Revan Hanlığı'nı yıkan Ruslar (1827) burayı işgal ederek, Kağızman ve Bayazıt sancaklarına komşu olan ovanın bütününü Sürmeli Uyezdi (Sürmalu Sancağı) adıyla bir yönetim bölgesi yaparak, 1917 yılına kadar yönetmişlerdir (Kırzioğlu, 1982:308).

Yönetim örgütü bakımından Sürmeli Sancağı: İğdir, Aralık ve Kulp (Tuzluca) olmak üzere üç kaza yönetim birimine ayrılmış ise de, tam teşkilat ve gücü İğdir'da toplamışlardı. İğdir'da kaymakam görevinde bir *Nalçanik* ve jandarma komutanı *Pristav* bulunuyor ve buradan yönetimi yürütüyordu. Kulp (Tuzluca) ve İğdir kaza olduğu halde, Aralık bir nahiyeye olarak teşkilatlandırılmıştı. Tifliste basılan 1910 tarihli Kafkas Kalender adlı yıllıkta bölgedeki köy sayısı, 124 olarak belirtilmektedir (Güner,1990:143).

Sürmeli Çukurunda yer alan yerleşmeler (İğdir, Tuzluca, Karakoyunlu ve Aralık) 1917 yılından sonra Rusların bölgeden çekilmeleri sonucu Türk Kurtuluş Savaşının başlangıcıyla birlikte 14 Kasım 1920 yılında anavatana katılmıştır (Turan,1980:128).

5. CUMHURİYET DÖNEMİ İDARİ GELİŞİMİ

Mülki idare bölümleri ile ilgili cumhuriyet öncesi döneme ait bilgilerin kat'i ve düzenli olmaması nedeniyle mülki bölümlerin niceliksel gelişimini 85 sayılı "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun yürürlüğe girdiği 01.02.1921 tarihinden itibaren başlatmak daha doğru olacaktır. TBMM'nin kuruluşu ile birlikte dört kademeli bir idari yönetim sistemi uygulanmaya başlanmış, Mutasarrıflık statüsündeki yerleşmeler vilayet olarak kabul edilmiş, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere, nahiyeler ise köylere ayrılmıştır. 20 Ocak 1921 tarihinde yasalanan ve Osmanlı Devleti sonrası ilk anayasa olarak kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. Maddesiyle de (Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet nokta-i nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara münkasem olup, kazalar da nahiyelerden tereküp eder.) bu idari oluşum yasal zemine oturtulmuştur. Bu ilk düzenleme ile 71 olarak belirlenen vilayet sayısı, Artvin, Kars ve Ardahan'ın da anavatana katılmasıyla 74'e yükselmiştir (www.tbmm.gov.tr/anayasa/).

Cumhuriyetin ilanının ardından 20 Nisan 1924'te kabul edilen Anayasa (Madde 89- Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara bölünmüştür ve bucaklar da kasaba ve köylerden meydana gelir (www.tbmm.gov.tr/anayasa/) ile Osmanlı Devleti döneminde de kullanılan kavramların oluşturacağı karışıklıkları önlemek amacıyla vilayetlerin adı il, kazaların adı ilçe, nahiyelerin adı ise bucak olarak değiştirilmiştir. En küçük idari üniteyi oluşturan köylerin adı ise değiştirilmemiştir.

Günümüzde de bu dört kademeli idari taksimat devam ettirilmekte olup, sadece 1921-1960 yılları arasında kırsal alanların yönetilmesinde aktif rol üstlenen ve Bucak diye tabir edilen yönetim üniteleri hukuki varlığını sürdürmekle birlikte 1970'li yıllardan beri mülki idare amiri (Bucak Müdürü) atanmamaktadır. Bu durum bu yönetim ünitelerinin hem personel hem de örgütlenme yönünden tamamen fonksiyonsuz hale gelmesine neden olmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2012). İlçelerde sadece tek bir bucak (Merkez Bucak) olabildiği gibi, Merkez Bucağın haricinde bir ya da birden fazla bucakta olabilir. Araştırma sahasını oluşturan İğdir İl'inde de 4 Merkez Bucağı (1'i il merkezi, 3'ü ilçe merkezleri) ve 2 ilçe Alt Kademe Bucağı yer almaktaydı.

20 Nisan 1924'te kabul edilen Anayasal düzenleme uyarınca İğdir, bir nahiyeye merkezi şekline getirilerek Bayazıt valiliğine bağlanmıştır. Bayezid önceleri Erzurum vilayetine bağlı bir sancak olarak yönetilmektedirken, 1925'ten itibaren ayrı bir vilayet olarak idari taksimattaki yerini almıştır. Vilayetin Bayezid, Diyardin, Karaköse, Eleşkirt, Tutak ve sonradan dâhil edilen İğdir ve Kulp (Tuzluca) adında yedi kazası vardır.(Kaya, F-Karataş,Y,2014:179) Ancak daha sonra 1934 yılında çıkarılan bir kanunla İğdir ilçe haline getirilerek Kars iline bağlanmıştır. 1960 yılına kadar Kars'ın İğdir ilçesine bağlı bir bucak yönetim birimi olan Aralık ise bu tarihte ilçe statüsüne alınmıştır. Taşburun Bucağı, 1980 yılında henüz Merkeze bağlı bir bucakken, 1992 yılında Karakoyunlu ilçesine bağlanmıştır.

İğdir, Kars iline bağlı bir ilçe iken, sosyoekonomik ve coğrafi özellikleri dikkate alınarak, 27.05.1992 tarih ve 3806 sayılı kanun hükmünde kararname ile Türkiye'nin 76. ili statüsü kazanmıştır. Aralık ve Tuzluca ilçeleri ile birlikte bu kanunla ilçe olan Karakoyunlu beldesi de İğdir ili idari alanına dâhil edilmiştir. Bu değişikliğin ardından İğdir İli günümüzdeki idari sınırlarına (3.664 km²) en yakın şeklini almış olup, dönem dönem komşu illerle köy ve köy altı yerleşmelerin değişimi şeklinde küçük çaplı değişimler yapılmıştır.

6. İĞDIR İLİNİN İDARİ COĞRAFYA ANALİZİ

Ülke arazisinin yönetim kademelerine idari bölünüş, bu bölünüşten oluşan yönetim birliklerine ise yönetim bölgesi ya da idari alan denilmektedir (Doğanay vd., 2011: 25). İdari Coğrafya çalışmalarında idari alanlar genelde kentsel ve kırsal idari alanlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle bu genel ayırım çerçevesinde İğdir ilinin idari durumu ele alınacak; daha sonra ise ilin güncel idari durumu ilçeler bazında ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

6.1. Kentsel İdari Alanlar

Kent sözcüğü sürekli olarak uygarlıkla eş anlamlı olarak kullanılmış, bu anlamda uygarlığın kentleşme ile geldiği ve var olduğu, genel bir söylem haline gelmiştir. Öyle ki, insanlık tarihi boyunca uygarlık kentlerle ilişkili bir kavram olarak gelişmiş; kentler çok belirgin hak ve hukuk kurallarınca düzenlenmiş, korunan ortamında boy veren yeni bir gelişme süreci olmuştur. Latince kökenli dillerde *civilization* kent anlamına gelen *civitas*' tan türemiştir. Arap kültüründe de yine uygarlık anlamına gelen medeniyet kavramının kökeni de bir kent adı olan *Medine*'dir (Erten, 1999: 30-31-Keleş,1999:119). Kent kelimesi şehir ile eş anlamlı olmasına karşın genel değerlendirmelerde ülkemizde belediye teşkilatı bulunan yerleşmelerin tümü şehir ya da kasaba ayrımı yapılmaksızın kentsel yerleşmeler olarak kabul edilmekte, bu yerleşmelerin içerisinde yer aldıkları idari alana ise kentsel idari alan denilmektedir (Özçağlar, 2011: 137; Koday ve Eren, 2008: 242).

Kentsel idari alanların oluşturulmasının asıl amacı yerleşmelere belediye hizmetlerinin ulaştırılması ve buralarda imarlı yapılaşmanın sağlanmasıdır. Çünkü ülkemizde kentsel idari alan dışındaki yerleşmelerde yapılaşmaya gerekli özenin gösterilmediği dikkati çekmektedir (Koday, 2009: 78). Bu nedenle belediye sınırları genel olarak kentsel idari alan sınırlarını da oluşturmaktadır. Kanunlarımıza göre büyükşehirler dışındaki belediye sınırlarıyla ilgili iki görev alanı oluşmuştur. Bunlardan biri belediye sınırlarıdır. Belediye Kanununa göre (madde 6) bir yerleşmede belediye sınırları, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinleşen ve 5 yıl boyunca değiştirilemeyen sınırlardır (Resmî Gazete, 2005). Bu sınırlar bir belediye örgütlü yerleşmede mevcuttaki konut ve yerleşim alanlarını, idari, askeri, ticaret, sanayi, turizm ve ulaşım alanlarını kapsayan, kentsel gelişim alanını içermektedir (Kocaman, 2014:283).

Belediye sınırının haricinde, bu sınırın bir kademe daha ötesini kapsayan belediye mücavir alanı kavramı vardır. İmar Kanununa göre (madde 6) tanımlanmış olan bu alan; imar mevzuatı bakımından belediyelerin kontrol ve sorumluluğu altına verilmiş olan alanlardır (Resmî Gazete, 1985a). Mücavir alan kelime anlamı olarak komşu alan anlamına gelir. Belediye sınırının yakın çevresini oluşturan ve yapılaşma ile yakın bir gelecekte belediye sınırına dâhil olacak sahaları içermektedir (Özer, 2008: 2). Mücavir alanların belediye sınırına bitişik olması gerekmez ve bu alanlar köyleri de kapsayabilir. Mücavir alanların belirlenmesindeki temel amaç, belediyelerin olası gelişme alanlarını belirli bir denetim altında tutarak plansız yapılaşmayı önlemektir (Mazı ve Arslan, 2003: 40).

İğdır İlinde 1'i il merkezi, 3'ü ilçe merkezi, 3'ü de belde olmak üzere toplam 7 kentsel idari alan bulunmaktadır. İlde bulunan kentsel idari alanların (belediye örgütlü yerleşmeleri) belediye sınırları dikkate alındığında toplamda 12.24 km² (bu alan il yüzölçümünün % 0,33'ü kadardır.), mücavir alanlar esas alındığında ise toplamda 12.38 km² olduğu görülmektedir (Bu alan ise il yüzölçümünün % 0,33'ü kadardır.) Kentsel idari alanlar ilde oransal olarak bu kadar az yer kaplamasına karşın söz konusu alanlarda yaşayan toplam nüfus 119.600 kişi olup, bu oran il toplam nüfusunun % 62.27'sine tekabül etmektedir.

Tablo 5. İğdır İlinde Belediye Örgütlü Yerleşme Alanları ve Özellikleri (2015).

İlçe Adı	Belediye	Belediye Türü	Belediye Nüfusu	Belediye Teşkilatının Kuruluşu	Mahalle Sayısı	Belediye Yüzölçümü (km ²)	Mücavir Alan Yüzölçümü (km ²)
Merkez	İğdır	İl	86.567	1934	14	8.65	6.91
Merkez	Halfeli	Belde	7.942	1994	5	0.51	0.67
Merkez	Hoşhaber	Belde	2.734	1998	2	0.61	0.32
Merkez	Melekli	Belde	3.648	1994	3	0.73	1.80
Aralık	Aralık	İlçe	6.497	1960	5	0.63	1.52
Karakoyunlu	Karakoyunlu	İlçe	2.626	1992	2	0.37	0.29
Tuzluca	Tuzluca	İlçe	9.586	1923	5	1.24	0.87
Toplam	-	-	119.600	-	36	12.74	12.38

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Ardahan-Kars-İğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Açıklama Raporu 2015.

6.2. Köy İdari Alanları

Türkiye'de en küçük yönetim birimi olan köy yerleşmeleri, bilindiği gibi devamlı oturlan yerleşmelerdir (Doğanay, 1997:252-253). Türkiye'nin idari bölünüş yapısı içinde tabanı oluşturan ve muhtarlar ile ihtiyar heyetleri tarafından yönetilen köy idari alanları, "belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, hammadde üretimi (tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık, toplayıcılık) ve evsel sanayi ile ilgili faaliyetlerin egemen olduğu ülkemizin kırsal kesimini oluşturan en küçük idari sahaları" durumundadırlar (Özçağlar,

2005: 6). Bu tanımda vurgulanan husus, idari anlamdaki köyün, herhangi bir coğrafi mekânda yer tutan, sınırları belirli bir yerel yönetim alanı olmasıdır. Belediye ve mücavir alanlar dışında kalan köy idari alanları; köy yerleşik alan (meskûn) sınırı ve köy yerleşik alan dışı sahalar olmak üzere iki grupta ele alınır. Köy idari alanları yönetsel olarak il ve ilçe özel idare müdürlüklerinin yetki ve sorumluluğu altındadır (Resmi Gazete, 1985b).

Köy için belirtilen nüfus sınırı 2004 yılına kadar (18.03.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı eski Belediye Kanunu) 2000 olarak kabul edilmekteyken, 24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5272 sayılı yeni Belediye Kanunu'nun 4. maddesi gereği 5000 ve üzerinde nüfus barındıran yerleşmeler de belediye kurulabilecektir hükmü getirilmiştir (Özçağlar, 2005: 6). Bu yasaya göre eski yıllarda belediye örgütü kurulmuş yerleşmelerin hakkı saklı kalmak üzere bundan sonra nüfusu 5000'e kadar olan yerleşmeler köy olarak nitelendirilmektedir.

Bu yasaya paralel 2008 yılında kabul edilen 5747 sayılı kanun ile nüfusu 2000'in altına düşen 862 belde belediyesi 2009 yerel seçimleri öncesinde kapatılmak istenmiş, kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptali sonucunda 862 belde belediyesinden sadece zamanında mahkemeye itiraz etmeyen 7 ve kapatma işlemi mahkeme kararından önce gerçekleşmiş olan 19 belde belediyesi olmak üzere toplam 26'sının kapatılmasına, 832 belde belediyesinin de devam etmesine karar verilmiştir (Tamer, 2009: 2). 2012 yerel seçimleri öncesinde ise 6360 sayılı kanun ile nüfusu 2000'in altında olan 559 belde belediyesi kapatılmıştır (Kocaman,2014:284-285). Belirtilen tarihte uygulamaya giren 6360 sayılı yasa çerçevesinde kapatılan belde belediyelerinden biride Iğdır ili Karakoyunlu ilçesi Taşburun Belde Belediyesidir.

Beldelerin yanı sıra ülkemizde nüfusu 2000'in altında olan 53 ilçe merkezi de bulunmakta olup, hatta bu ilçe merkezlerinden 9 tanesinin nüfusu 1000'in altındadır (Özçağlar, 2011: 70). Belediye örgütünün bulunması bu yerleşmelerin idari coğrafya açısından kentsel alan kapsamında değerlendirilmelerine yol açmaktadır. Ancak nüfus miktarı, yerleşme karakteri ve ekonomik faaliyetler açısından nüfusu 2000'in altında olan bu yerleşmelerin çoğu gerçekte köy karakteri taşımaya devam etmektedir.

Iğdır İlinde toplam 161 köy idari alanı mevcuttur. Bilindiği üzere bir köy idari alanı tek bir yerleşme ünitesinden oluşabildiği gibi, birden fazla daimi ve dönemlik yerleşme ünitesinden de oluşabilmektedir. Çalışma alanını oluşturan Iğdır ilinde köyler genellikle toplu dokulu ve birden fazla yerleşmeli idari alanlardan oluşmaktadır. Çünkü Iğdır ilindeki köyden küçük daimi ve dönemlik yerleşmelerin (Kom ve Mezra) sayısı 49 civarındadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi Iğdır İlinde de köy idari alanları içerisinde mezra, ağıl, kom gibi dönemlik yerleşmeler yaygın olarak bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin bir kısmı zamanla daimi oturlan bir yerleşmeye dönüşmekte ve bir köy veya köy idari alanı içerisinde mahalleleri oluşturmaktadır. Gerek tek yerleşmeden ibaret olan köy idari alanları gerekse birkaç mahalle veya birden çok yerleşmeden oluşan köy idari alanlarının tamamı bir tek muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından idare edilmektedir.

Merkez İlçeye bağlı 41, Aralık İlçesine bağlı 21, Karakoyunlu ilçesine bağlı 18 ve Tuzluca ilçesine bağlı 81 köy idari alanı bulunmaktadır. İldeki köylerin toplam nüfusu ise 86.780 olup, bu nüfus il toplam nüfusunun % 45,18'ini karşılamaktadır. Köy nüfusunun en fazla olduğu ilçeler sırasıyla Merkez (45.543), Aralık (15.346), Tuzluca (14.588) ve Karakoyunlu (11.303)' dur (TÜİK, 2014).

Köy idari alanı sadece yerleşmenin bulunduğu alanı değil, köy sınırları içerisinde kalan çayır, mera, orman ve tarım alanları gibi çeşitli ekonomik faaliyet kollarını da içermekte olup, köy muhtarı ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen ve bir ilçeye bağlı en küçük idari ünite alanını oluşturmaktadır. İdari coğrafya bakımından köylerle ilgili en önemli sorunlardan biri köylülerin kendi köy sınırlarının nereye kadar uzandığını bilmemeleridir. Şöyle ki köylerinin yakınında bulunan hazine arazilerini, kendi köylerinin dışında (özellikle komşu köylerde) bulunan tarlalarını, arada başka bir köy yerleşmesi bulunmasına rağmen yayla arazilerini köylerinin sınırları içerisinde düşünmektedirler (Koday ve Erhan, 2008: 242).

Halbuki 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 18.03.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu'na göre bir mahalli idare sınırı şu şekilde çizilmektedir: Yeni kurulan bir belediye ya da köyün sınırları, eskiden beri o yerleşim yerine ait sayılan tarla, bağ, bahçe, çayır, mera, otlak, yaylak, zeytinlik, palamutluk, fundalık gibi yerler ile kumsal ve plajlar belediye sınırı içine alınır (tarih kuramı, TBMM, 2005: m.5a; 1924 a: m.4). Sınırlar mümkün olduğu kadar kolay anlaşılacak surette dereler, tepeler, yollar veya diğer değişmeyen işaretli yerlerden geçirilir ve halk tarafından bilinen adları sınır kâğıdına yazılır (dağ sırası, su yolu ve poligon kuramı). Şayet bir köyün sınırını derelerden, tepelerden, yollardan veya diğer değişmeyen işaretli yerlerden geçirmek mümkün olmaz ise o halde sınır mümkün olduğu kadar düz ve büyük taşlar dikilerek gösterilir (Pligon kuramı, TBMM, 2005: m.5b; 1924 a: m.4). Belediye ya da köyün sınırları içinde kalan ve eskiden beri komşu belde veya köy halkları tarafından yararlanılan yayla, çayır, mera, koru, kaynak ve mesirelik gibi yerlerden geleneksel yararlanma hakları devam eder. Bazı kimselerin başka bir köy arazisi içinde kalan dağınık tarla, bağ, bahçe gibi yerleri, sahibinin bulunduğu köye değil en

yakın köye bağlı sayılır ve buraların esas olarak kimler tarafından kullanıldığı sınır kâğıdında belirtilir (lekeler kuramı, TBMM, 2005: m.5c; 1924 a: m.4) (Kargel,2012:98).

Köylerin il merkezine uzaklığı 1 ile 98 km arasında değişmektedir. Merkez ilçenin köyleri doğal olarak il merkezine en yakın köylerdir. Merkez ilçe köylerinden en yakın köy Aşağıerhacı Köyü olup 3 km mesafede bulunmaktadır. En uzak köy ise Güngörmez köyü olup 40 km uzaklıkta yer almaktadırlar. Nüfusları değerlendirildiğinde merkez ilçenin en kalabalık köyleri Aşağıerhacı (3930), Enginalan (2458), Evcı (1623), Gülpınar (1259), Karakuyu (2811), Panik (2621), Suveren (1449), Tacirli (1060) ve Yüzbaşılar (2540) olup 1000'in üstünde nüfusa sahiptirler. En az nüfuslu köyler ise Örüşmüş (24), Bendemurat (33) ve Karagüney (60)'dir.

İğdir iline bağlı üç ilçenin de merkez ilçe ile sınırı bulunmaktadır. Merkez ilçe ile sınırı bulunan ilçelerin köylerinin mesafeleri 18 ile 98 km arasında değişmekte olup, il merkezine en yakın köy 18 km ile Karakoyunlu ilçesinin Zülfikar Köyü ve en uzak köy ise 98 km uzaklıktaki Tuzluca ilçesinin Yaylacık Köyüdür. Tuzluca ilçesine bağlı Kırkbulak Köyü değerlendirilen ilçe köyleri arasında en az nüfusa (11) sahip köy olarak dikkat çekmektedir. Yine bu grupta bulunan ilçe köylerinin en kalabalık nüfuslu köyü Aralık ilçesinin Gödekli Köyü olup, 2608 kişilik bir nüfus kitlesi barındırmaktadır. Merkez ilçeye uzak ve yeryüzü şekillerinin engebeli olması nedeniyle ulaşımın güçlükle sağlandığı yerleşmelerin nüfuslarının daha düşük olduğu dikkati çekmektedir. İlçelerin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya şartları ve özellikleri bakımından bağlı buldukları İğdir merkez ilçe ile olan ilişkilerinde kamu hizmetlerinin verimli ve etkin bir biçimde sağlandığı söylenebilir.

Tablo 6: İğdir İl Merkezi İle Aralık, Karakoyunlu Ve Tuzluca İlçelerine Bağlı Köylerin 2014 Yılı Nüfusları İle İl Merkezine Olan Uzaklıkları (km)

Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)
Merkez İlçe	Ağaver	117	12	Merkez İlçe	Karakuyu	2811	5
	Akyumak	339	5		Kasımcı	359	7
	Alibeyköy	441			Kavaktepe	236	39
	Asma	241			Kazancı	381	12
	Aşağıçarıkcı	339	9		Kuzugüden	282	16
	Aşağıerhacı	3930	3		Küllük	947	15
	Bayraktutan	745	17		(B) Melekli	3648	6
	Bendemurat	33	39		Mezraa	266	28
	Çakırtaş	588	15		Necefali	126	13
	Çalpala	355	29		Nişankaya	149	35
	Çilli	139	27		Obaköy	499	7
	Elmagöl	181			Örüşmüş	24	28
	Enginalan	2458	8		Panik	2621	7
	Evcı	1623	19		Pınarbaşı	203	
	Gülpınar	1259	15		Sarıçoban	167	12
	Güngörmez	309	40		Suveren	1449	14
	Hakmehmet	408	13		Tacirli	1060	10
	(B) Halfeli	7942	10		Taşlıca	353	5
	Harmandöven	564	35		Yaycı	869	5
(B) Hoşhaber	2734	7	Yukarıçarıkcı	776	10		
Kadıkışlak	438	39	Yüzbaşılar	2540	11		
Karagüney	60	39	Zor	534	39		
Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)
Aralık	Adetli		28	Aralık	Karahacılı	406	31
	Aşağıaratan	192	57		Kırçıceği	363	24
	Aşağıçamurlu	923	34		Kolikent	565	41
	Aşağıçiftlik	821	51		Ramazankent	435	34
	Aşağıtopraklı	402	36		Saraçlı	484	41
	Babacan	802	26		Tazeköy	159	40
	Emince	47	53		Yenidoğan	653	41
	Gödekli	2608	57		Yukarıaratan	265	49
	Hacıağa	670	38		Yukarıçamurlu	1408	49
	Hasanhan	2378	29		Yukarıçiftlik	372	
	Yukarıtopraklı	1002	63				
Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşim Adı		Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)
Karakoyunlu	Aktaş	400	28	Karakoyunlu	Kerimbeyli	1326	21
	Aşağıalican	350	26		Koçkıran	548	29
	Bayatdoğanşalı	276	20		Mürşitali	1705	24
	Bekirhanlı	521			Orta Alican	241	23
	Bulakbaşı	1375	21		Şıracı	297	20

Yerleşim Adı	Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşim Adı	Nüfusu	İl Merkezine Uzaklığı (km)
Cennetabat	339	27	Taşburun	1137	
Gökçeli	194	20	Yazlık	266	23
İslamköy	414		Yukarıalican	550	26
Kacardoğanşalı	762	21	Zülfikarköy	602	18
Abbasgöl	823	67	Karakoyun	118	66
Ağabey	73	55	Karanlık	170	93
Akdeğirmen	46	57	Karataş	32	76
Akdiz	64	60	Kayakışlak	20	72
Akoluk	46	47	Kayaören	71	73
Alhanlı	27	51	Kazkoparan	90	78
Aliköse	104	62	Kelekli	80	69
Arslanlı	131	63	Kılıçlı	24	61
Aşağı Çıyrıklı	113		Kırkbulak	11	60
Aşağıaktaş	54	60	Kıznefer	53	81
Aşağıcivanlı	42	81	Köprübaşı	93	29
Aşağıkatırlı	232	64	Kula	242	69
Aşağısutaşı	12	51	Kumbulak	30	61
Badilli	59	63	Kuruğağaç	60	56
Bağlan	30	53	Küçükova	120	51
Bahçecik	157	75	Laleli	25	72
Bahçelimeydan	113	68	Mollakamer	608	56
Beyoğlu	85	65	Nahırkran	540	68
Bostanlı	25	80	Ombulak	138	79
Buruksu	108	51	Ortabucak	126	58
Canderviş	124	75	Osmanköy	236	80
Çıraklı	54	66	Pirdemir	303	46
Çiçekli	43	58	Sarıabdal	42	56
Doğanyurt	474	22	Sarıbulak	273	84
Eğrekdere	176	41	Soğukbulak	34	62
Elmalık	22	61	Söğütlü	756	56
Gaziler	894	63	Sürmeli	437	21
Gedikli	221	62	Taşuçan	140	64
Göktaş	415	50	Tezekçi	95	72
Güllüce	1180	50	Turabi	123	26
Güzeldere	35	56	Tutak	126	71
Hadımlı	27	50	Uğruca	53	60
Hamurkesen	77	62	Üçkaya	346	47
Hasankent	23	61	Ünlendi	187	60
İnce	64	70	Yağlı	776	24
İncesu	174	66	Yassıbulak	237	76
Kalaça	77	66	Yaylacık	196	98
Kamuşlı	289	46	Yukarıaktaş	35	67
Kandilli	47	72	Yukarıcivanlı	164	82
Karabulak	280	62	Yüceotak	77	
Karacören	133	71	Toplam Nüfus	86.780	

Kaynak: TÜİK(ADNKS,2014),http://www.yerelnet.org.tr/ilceler/ilce_koy_koordinat.php?ilceid=2138894

İğdır merkez ilçe ile diğer ilçelere bağlı köy adları ve sayılarının zaman zaman değişikliklere uğradığı dikkat çekmektedir. Nitekim köy bilgilerine ulaştığımız yerel yönetimler portalı ile TÜİK verilerini karşılaştırdığımızda bazı köy adlarının farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Örneğin İğdır merkez ilçeye bağlı Çavuşbahçe Köyü'nün adı 2010 yılında Ağaver olarak değiştirilmiştir. Aynı şekilde 2014 yılında Karaçomak Köyünün adı Zor ve Özdemir Köyü'nün adı da Panik olarak değiştirilmiştir. Köy sayılarının değişmesinde ise büyük köylerin bölünmesi veya köyaltı yerleşmelerin daimi yerleşmeye dönüşmesi etkili olmaktadır. Örneğin 6360 sayılı yasa çerçevesinde İğdır ili Karakoyunlu ilçesi Taşburun Belde Belediyesinin kapatılması ile birlikte bu beldeye bağlı olan İslamköy ve Cennetabat mahalleleri köy statüsü kazanmışlardır.

İl yüzölçümü içinde belediye örgütlü yerleşmelerin mücavir alan sınırı dışındaki sahalarının köy idari alanı olduğunu kabul edersek İğdır İlinde yaklaşık olarak 3.638 km² gibi geniş bir arazi köy idari sahası kapsamına girer. Bu rakam da il toplam yüzölçümünün % 99,31'i gibi oldukça yüksek bir oranına denk gelmektedir(Tablo 6).

Tablo 7.İğdır İlinin Demografik ve İdari Bilgileri

İlçe Adı	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu (Km ² /Kişi)	Belediye Sayısı	Kent Nüfusu	Köy Sayısı	Köy Nüfusu
Merkez	132.110	2073	63.72	4	86.567	41	45.543
Aralık	21.843	161	135.67	1	6.497	21	15.346
Karakoyunlu	13.929	194	71.79	1	2.626	18	11.303
Tuzluca	24.174	1236	17.13	1	9.586	81	14.588
Toplam	192.056	3.664	52.41	7	105.276	161	86.780

Kaynak: TÜİK ve Yerel Net, Yerel Yönetimler Portalı Verilerinden Düzenlenmiştir.

6.3. İğdır İlinin Mevcut İdari Yapısı

Merkez İlçe, 2.073 km² yüzölçümüne sahip olup, il topraklarının % 56,57'sini kaplamaktadır. Merkez ilçe yüzölçümü bakımından ilin en büyük ilçesidir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2014 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam nüfusu 132.110 olup, nüfus yoğunluğu 63,72 km² /kişi'dir. Nüfus miktarı bakımından da ilin en büyük ilçesi olan merkez ilçe nüfus yoğunluğu açısından ise Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinden sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Aynı zamanda 41 köyü ile Tuzluca ilçesinden sonra ilin en fazla köy sayısına sahip ikinci ilçesidir. Nüfusun % 65,52'si İğdır şehrinde (86.567), % 34,48'i ise köylerde (45.543) yaşamaktadır. İğdır Merkez İlçe, nüfus miktarına bağlı olarak kentsel idari alanın da ilde en geniş olduğu ilçedir. Belediye sınırları yüzölçümü 8.65 km², mücavir alanı yüzölçümü ise 6.91 km² 'dir. Bu miktar toplam ilçe yüzölçümünün % 0,37'sini kapsamaktadır. Belediye teşkilatı 1934'de kurulmuş olup, 14 mahalleden oluşmaktadır (Tablo 5).

Aralık İlçesi, 161 km² yüzölçümüne sahip olup, il topraklarının % 4,39'unu kaplamaktadır. 2014 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçede toplam 21.843 kişi yaşamakta olup, nüfus yoğunluğu 135,67 km²/kişi'dir. Nüfus miktarı bakımından Merkez ve Tuzluca ilçelerinden sonra ilin üçüncü büyük ilçesi olan Aralık'ın 21 köyü bulunmaktadır. Yüzölçümü bakımından ilin en küçük ilçesi olmasına rağmen nüfus yoğunluğu bakımından ilin en yoğun nüfuslu ilçesidir. Nüfusun % 29,74'ü Aralık Kasabası'nda (6.497 kişi), % 70,26'sı (15.346 kişi) ise köylerde yaşamaktadır. Aralık ilçesindeki kentsel nüfus oranı İğdır ilinin kentsel nüfus oranından (% 54.81) oldukça düşüktür. Kentsel idari alanı; belediye sınırları esas alındığında 0,63 km², mücavir alanı ise 1,52 km² dir. Bu miktar ilçe yüzölçümünün % 0,06'sını oluşturmaktadır. Aralık'a belediye teşkilatı 1960'da kurulmuş olup, 5 mahalleden oluşmaktadır.

Karakoyunlu İlçesi, 194 km² yüzölçümüne sahip olup, il topraklarının % 5,29'unu kaplamaktadır. İlin yüzölçümü bakımından üçüncü büyük ilçesidir. 2014 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçede toplam nüfus 13.929 kişi olup, nüfus yoğunluğu 71.79 km² /kişi'dir. Nüfus bakımından ilin en az nüfusuna sahip ilçesi olan Karakoyunlu'nun 14 köyü bulunmaktadır. İller idaresi Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre 14, 2013 ADNKS sonuçlarına göre ise 15 olan köy sayısı 2014 ADNKS veri tabanında 18 olarak görülmektedir. Çünkü Cennetabad, İslamabad ve Orta Alican yerleşmeleri 2014 yılında köy statüsü kazanmışlardır. Nüfusun % 18,85'i Karakoyunlu Kasabasında (2.626), % 81,15'i (11.303) ise köylerde yaşamaktadır. Aralık ilçesinde olduğu gibi Karakoyunlu ilçesinde de kentsel nüfus oranı İğdır ilinin kentsel nüfus oranından (% 54.81) oldukça düşüktür. Kentsel idari alanı; belediye sınırları esas alındığında 0,37 km² , mücavir alanı ise 0,29 km² 'dir. Bu miktar ilçe yüzölçümünün % 0,02'sini oluşturmaktadır. Karakoyunlu'ya belediye teşkilatı 1992'de kurulmuş olup, 2 mahalleden oluşmaktadır.

Tuzluca İlçesi, 1236 km² yüzölçümüne sahip olup, il topraklarının % 33,73'ünü kaplamaktadır. Yüzölçümü ve nüfus bakımından ilin ikinci büyük ilçesidir. 2014 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçede toplam nüfus 24.174 kişi olup, nüfus yoğunluğu 19,55 km² /kişi'dir. Nüfus miktarı bakımından merkez ilçeden sonra il içinde en fazla nüfusa sahip olan Tuzluca ilçesi nüfus yoğunluğu bakımından son sırada yer almaktadır. İğdır ilinin en fazla köyüne sahip ilçesi durumundaki Tuzluca'nın 81 köyü bulunmaktadır. Nüfusun % 39,65'i Tuzluca Kasabasında (9.586), % 60,35'i (14.588 kişi) ise köylerde yaşamaktadır. Kentsel idari alanı; belediye sınırları esas alındığında 1,24 km² , mücavir alanı ise 0,87 km² olup, bu miktar ilçe yüzölçümünün % 0,06'sını oluşturmaktadır. Tuzluca belediye teşkilatı 1923 yılında kurulmuş olup, 5 mahalleden oluşmaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

İğdır ili 3.664 km²'lik yüzölçümü ile ülkemiz topraklarının yaklaşık % 0,47'lik bölümünü kaplamakta olup, yüzölçümü büyüklüğü itibariyle Türkiye'deki iller arasında 76. sırada yer almaktadır. Diğer taraftan yüzölçümü itibariyle dahil olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki 15 il içinde en son sırada yer alan İğdır bölgenin de en küçük yüzölçümlü ilidir. İğdır İli toplamda 192.056 nüfusa sahip olup, nüfus bakımından Türkiye'deki 81 il içinde 73. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin aritmetik nüfus yoğunluğu 2014 yılı

rakamlarına göre 99,60 iken Iğdır İl'inde km²'ye düşen insan sayısı 52.42 kişidir. Aritmetik nüfus yoğunluğu sıralamasında Türkiye'deki 81 il içerisinde 32. sırada yer almaktadır.

Iğdır İlinde 1'i il merkezi, 3'ü ilçe merkezi, 3'ü de belde olmak üzere toplam 7 kentsel idari alan bulunmaktadır. İlde bulunan kentsel idari alanların belediye sınırları dikkate alındığında toplamda 12.24 km²., mücavir alanlar esas alındığında ise toplamda 12.38 km² olduğu görülmektedir. Kentsel idari alanlar ilde oransal olarak bu kadar az yer kaplamasına rağmen söz konusu alanlarda yaşayan toplam nüfus 119.600 kişi olup, bu oran il toplam nüfusunun % 62.27'sine tekabül etmektedir.

Iğdır İlinde toplam 161 köy idari alanı mevcut olup ülke genelinde (81 il içinde) köy sayısı bakımından 73. sırada yer almaktadır. İldeki köylerin toplam nüfusu ise 86.780 olup, bu nüfus il toplam nüfusunun % 45,18'ini karşılamaktadır. İl yüzölçümü içinde belediye örgütlü yerleşmelerin mücavir alan sınırı dışındaki sahalarının köy idari alanı olduğunu kabul edersek Iğdır İlinde yaklaşık olarak 3.638 km² gibi geniş bir arazi köy idari sahası kapsamına girer. Bu rakam da il toplam yüzölçümünün % 99,31'i gibi oldukça yüksek bir oranına denk gelmektedir.

20 Nisan 1924'te kabul edilen Anayasal düzenleme uyarınca Iğdır, bir nahiye merkezi şekline getirilerek Bayazıt valiliğine bağlanmıştır. Ancak daha sonra 1934 yılında çıkarılan bir kanunla Iğdır ilçe haline getirilerek Kars iline bağlanmıştır. 1960 yılına kadar Kars'ın Iğdır ilçesine bağlı bir bucak yönetim birimi olan Aralık bu tarihte ilçe statüsüne alınmıştır. Taşburun Bucağı, 1980 yılında henüz Merkezeye bağlı bir bucakken, 1992 yılında Karakoyunlu ilçesine bağlanmıştır. Ancak 2012 yerel seçimleri öncesinde 6360 sayılı yasa çerçevesinde kapatılan belde belediyelerinden biride Taşburun Belde Belediyesi'dir.

Iğdır, Kars iline bağlı bir ilçe iken, sosyoekonomik ve coğrafi özellikleri dikkate alınarak, 27.05.1992 tarih ve 3806 sayılı kanun hükmünde kararname ile Türkiye'nin 76. ili statüsünü kazanmıştır. Aralık ve Tuzluca ilçeleri ile bu kanunla ilçe olan Karakoyunlu beldesi Iğdır ili idari alanına dâhil edilmiştir. Bu değişikliğin ardından Iğdır İli günümüzdeki idari sınırlarına (3.664 km²) en yakın şeklini almıştır.

Bir yerin hinterlandının gelişmesi ya da etki bölgesinin oluşmasında en önemli faktörlerden biri sahip olduğu ulaşım ağlarıdır. Iğdır İli, büyükşehirlerin yer aldığı Türkiye'nin batısı ile ulaşımı Aras Vadisi üzerinden yapmaktadır. Bir sınır ili olan Iğdır, Nahcivan'a açılan Dilucu Kapısı'na sahip olup, aynı zamanda İran'a ulaşımı sağlayan Türkiye'nin doğudaki en büyük kara sınır kapısı olan Doğubayazıt-Gürbulak kapısına da oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Ermenistan nüfusunun 2/3'ü Erivan ve çevresinde yaşaması Kars ilinden ziyade Iğdır ilini avantajlı konuma getirmektedir. Dolayısıyla Ermenistan ile olan sınır kapılarının açılmasıyla birlikte Alican Sınır Kapısı'na sahip olan Iğdır İli konumu nedeniyle daha avantajlı hale gelecek ve etki alanını daha da genişletecektir.

İlde kentsel idari alanlarla ilgili önemli bir sorun tespit edilememiştir. Iğdır'ın il olduktan sonra gösterdiği gelişim son dönemlerde Kağızman'ın Iğdır'a bağlanması konusunda tartışmaları gündeme getirmiştir. Bunda da özellikle Kağızman'dan Iğdır'a ulaşımın vadi üzerinden önemli bir engelle takılmadan kolaylıkla yapılabilmesi etkili olmuştur. Araştırma sahasında köy idari alanlarıyla ilgili önemli bir sorun bulunmamaktadır. Günümüzde bazı köyler başta ulaşım imkânları nedeniyle bağlı oldukları ilçeden ayrılarak başka bir ilçeye bağlanma talebinde bulunmaktadır. Bu tür talepler il genel meclisince değerlendirilerek düzenlemeler yapılmaktadır.

"İl İdaresi Kanunu'nun ilk maddesindeki coğrafya durumu, iktisadi şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleri hükmünün siyasiler tarafından yeterince dikkate alınmadığı bilinen bir gerçekliktir. Nitekim Türkiye'de mülki idare taksimatında yapılan değişiklik ve düzenlemeler genellikle siyasilerin oy toplama mekanizmalarının bir parçası olarak kabul görmüş ve Cumhuriyet dönemi mülki idare taksimatında yapılmış olan değişiklik ve düzenlemelerin pek çoğu da bu anlayışa göre gerçekleştirilmiştir". Hangi nedenle olursa olsun ülkemizin doğusunda yer alan ve üç ülkeyle sınırı bulunan Iğdır'ın il statüsü kazanması olumlu bir adım olmuş ve sosyoekonomik yönde büyük gelişmeler kaydetmesine yol açmıştır.

KAYNAKÇA

- AYDOĞAR, Ş. İbrahim (2004). Türkiye'de İlçelerin İl Olma Çalışmaları Süşehri. K.Ü Sos. Bil. Enst., Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, Acar Mat. A.Ş., İstanbul.
- DARKOT, Besim (1961). "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Üzerine Düşünceler", İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 6, 2, 35-46.
- D.İ.E. (Devlet İstatistik Enstitüsü). 1927-1997 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Ankara.
- ERİNÇ, Sırrı (1953). Doğu Anadolu Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Yay. No: 572, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 15, İstanbul.
- ERTEN, Metin (1999). Nasıl Bir Yerel Yönetim, Anahtar Kitapları, İstanbul.
- EYUBOĞLU, M. Savacı. (1954). Mülki Taksimat. İdare Dergisi, 25 (229), 40-53
- GÜNER, İbrahim. (1990). Iğdır Ovası ve Çevresinin Beşeri Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- HGK (HARİTA GENEL KOMUTANLIĞI). (2014), İl ve İlçe Yüzölçümleri. (http://www.hgk.msb.gov.tr/hgk/uygulamalar/haritauygulama/il_ilce_alanlari.pdf 24.04.2014).

- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2012). İller İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Mülki İdare Bölgeleri Envanteri, (<http://www.illeridaresi.gov.tr/> 29.04.2012).
- İLLER İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2014). Türkiye Mülki İdare Bölgeleri Envanteri, (<http://www.illeridaresi.gov.tr/> 28.04.2014).
- İLLER İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2014). İl ve İlçe Kuruluş Tarihleri Envanteri, (<http://www.illeridaresi.gov.tr/> 29.04.2014).
- KARA, Hidayet & YUCA, Sami., (2010), Cumhuriyetin İlk Nüfus Sayımına Göre İğdır'ın Demografik Yapısı, History Studies (International Journal Of History) Volume 2 / 3,s,189-200.
- KARAGEL Hulusi, (2010), Tarihsel Süreç İçerisinde Doğu Anadolu Bölgesindeki Mülki Yönetim Alanlarının İdari Coğrafya Analizi, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; 6/1, s.41-62.
- KARAGEL, Hulusi (2012). Mülki İdare Sınırlarının Belirlenmesi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Geçerli Uygulamalar Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (AÜ. TÜCAUM), VII. Coğrafya Sempozyumu (18-19 Ekim 2012), Bildiriler Kitabı, s.96-106.
- KARAL, Enver Ziya. (1988). Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayını. Ankara.
- KARTAL, Nazım,(2014), İl Sistemine Geçiş Sorunsalı: Türkiye'de 1864 Vilayet Nizamnamesi İle İl Sistemine Geçilmiş midir? Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 10, Sayı 23.
- KAYA, Faruk & KARATAŞ, Yakup (2014). Bayezid (Ağrı) Vilayeti Sıhhi ve İctimai Coğrafyası, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 7 Sayı: 30 Volume: 7, Issue: 30, www.sosyalarastirmalar.com, ISSN: 1307-9581
- KELEŞ, Ruşen (1998). Türkiye'de Yerel Siyaset; Yerel Yönetimler-Yapı, İşleyiş, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri İçinde, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD) Yayını, İstanbul.
- KESKİN, E. Nuray (2007). "Cumhuriyet Döneminde Toprağa Dayalı Örgütlenme: İl Yönetimi Sisteminin Kuruluşu", Memleket Siyaset Yönetim , Sayı 5, Aralık 2007, s. 119-174).
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin (1982). Anı Şehri Tarihi, San Matbaası, Ankara, s.30
- KOCAMAN, Sinan.& KAYA, Faruk (2012). Ağrı İli'nin İdari Coğrafya Analizi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü I. Ulusal Coğrafya Sem. Bildiriler Kitabı 329-345, Erzurum.
- KOCAMAN, Sinan (2014). Kars İli'nin İdari Coğrafya Analizi, International Journal of Social Science Doi number : <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2601> Number: 29 , p. 271-292.
- KODAY, Zeki. (2009). "İdari Coğrafya Özellikleri Bakımından Aziziye Metropol İlçesi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, 2, 67-80.
- KODAY, Zeki.& ERHAN, Kübra (2010)."Yusufeli İlçesinin İdari Coğrafya Analizi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 2, 1-11.
- KESKİN, Nuray (2007). Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi: Türkiye'de İllerin Yönetimi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- KUNT, İ. Metin (1978). Sancaktan Eyalete: 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- MAZI, Fikret & ARSLAN, N., Talat (2003). "Şehirleşme Sürecinde Mücavir Alan Uygulamalarının Hukuk ve Planlama Açısından Değerlendirilmesi". Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 4, S. 2, ss. 39-56.
- ORKUN, Veli (1955). Sürmeli Çukurunda İğdir, Tarihi ve Coğrafyası İĞDIR. s.118- 119
- ÖZCAN, Koray (2005). "Ortaçağda Anadolu'nun İdari Coğrafyasına Bakış Anadolu'da Selçuklu İdari Birimleri", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi, 3, 1, 73-99.
- ÖZÇAĞLAR, Ali (2005). "Türkiye'de Mülki İdare Bölgelerinin İdari Coğrafya Analizi", Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi, 3, 1, 1-25.
- ÖZÇAĞLAR, Ali (2011). İdari Coğrafya. Ümit Ofset Basım, Ankara
- ÖZER, M. Nazım (2008). "Mücavir Alan Tekliflerine İlişkin Kılavuz", Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İle Belediyeler Dergisi, Sayı: 36, 1-5.
- ÖZGEN, H. Neşe (2004). Sınır Kasabaları Sosyolojisi Projesi 2001-2004 Raporu, Ege Üniversitesi Bilim Teknoloji Merkezi, TÜBİTAK Ar-Ge, İzmir.
- RESMÎ GAZETE (1934). 2500 Sayılı Bayazıt Vilâyetine Bağlı İğdir ve Tuzluca Kazalarının Kars Vilâyetine ve Muş Vilâyetine Bağlı Malazgirt Kazasının da Bayazıt Vilâyetine Bağlanmaları Hakkında Kanun, Ankara.
- RESMÎ GAZETE (1985). 3194 Sayılı İmar Kanunu, Ankara.
- RESMÎ GAZETE, (1985). Plansız Alanlar Tip İmar Yönetmeliği, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Ankara.
- RESMÎ GAZETE (2005). 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Ankara.
- SANAL, Recep (1997). "Tarihi Gelişimi İçerisinde Türk Anayasalarında Genel Yönetimin Taşra Örgütüne İlişkin Düzenlemeler ve Yönetim Desenindeki Değişmeler", Ankara Üniv. İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, 6, 22, 173-200.
- SARAÇOĞLU, Hüseyin (1989). Doğu Anadolu Bölgesi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi : 176,İstanbul.
- SAYDAM, Abdullah, Osmanlı Medeniyeti Tarihi, Kemal Matbaacılık, Trabzon, 1995 s. 40-41
- TAMER, Mustafa (2009). Belediyelerde Son Durum, (<http://www.mustafatamer.com/> mtyaziyor /habergoster. asp?id=169 01.05.2014).
- TARCAN, Mehmet (1968). Taşra İdare Teşkilatımızın Tarihçesi. Türk İdare Dergisi, 39(311), 22-37.
- TBMM (2014a). Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. Maddesi, (<http://www.tbmm.gov.tr/> /anayasa/ anayasa21.htm 02.05.2014).
- TBMM (2014b).1924 Anayasası 89. Maddesi, (<http://www.tbmm.gov.tr/> anayasa anayasa24. htm 03.05.2014)
- T.C. ÇEVRE ve ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Ardahan-Kars-İğdir-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu,2015, Ankara.
- TORTOP, Nuri& İSPİR, G., Eyüp.& AYKAÇ, Burhan (1999). Yönetim Bilimi.(3.Baskı), Ankara.
- TÖNÜK, Vecihi., (1945). Türkiye'de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Dahiliye Vekaleti Yay., Kanaat Basımevi, Seri: III, S: 1, Ankara
- TURAN, Osman (1980). Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, Nakışlar Yayınevi, İstanbul, s.128
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). 2015, ADNKS 2014 yılı Nüfus Sayımı Sonuçları, (<http://tuiikapp.tuik.gov.tr/> adnksdagitapp/adnks.zul 04.05.2014).
- YAMAN, T. Mümtaz (1940). Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupalılaştırma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- YÜCEL, Yaşar & SEVİM, Ali (1990). Türkiye Tarihi C.II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. <http://igdir.gov.tr/> <http://www.illeridaresi.gov.tr/iller/default.aspx>

<http://www.serka.gov.tr/> Iğdır'ın sosyoekonomik durumu
http://www.yerelnet.org.tr/ilceler/ilce_koy_koordinat.php?ilceid=2138894.
<http://www.migm.gov.tr/>